

mentov in konceptov, ki so prišli v Gutmannove roke iz posmrtno zapuščine njegovega prijatelja Fr. Levstika. Zaznamovani so listi s črkami po abecedni vrsti od a do m, toda manjkajo listi a, f, g, h, l. Te pogrešane liste je pa dr. Žigon srečno našel v licejski knjižnici, kamor so spadali tudi vsi drugi listi, ki si jih je pa Levstik izposodil. Pisec podrobno dokazuje, da je vsa zbirka ena sama celota, ki jo je Levstik označil s črkami abecede, le črka a je obsmrtni list Prešernov. — Dr. Jos. Mantuani objavlja članek »Ob osvoboditvi in ujedinjenju« (117—121), ko je v vsem svojem poteku čudovita zgodovina jugoslovanskih rodov dobila še čudovitejši zaključek — zedinjenje in samostojnost. — Dr. Fr. Bučar priobčuje: Račun Fab. Kirchbergera u pogledu hrvatske i slovenske protest. tiskare u Úrachu — Tübingenu za god. 1562/63 (135—145). — P. Robert Senn (37—43) govori o ustanoviteljih zatiškega samostana, meneč, da so bili iz rodu višnjanskih plemenitnikov. To mnenje je pa dr. Fr. Kos na drugem mestu že popravil. — Med krajšimi zapiski se nahajajo še razprave: P. Hugo Bren: Abbé Mart. Kuralt med l. 1815—1823, Stara izjava o naših frančiškanih (iz l. 1654.), Za zgodovino akademije ljubljanskih operozov; Viktor Steska: Kranjski zvonovi na Hrvatskem; Fr. Podkrajšek: Kam so prišle slike iz nekdanje bolniške cerkve sv. Križa na Dunajski cesti? Dr. Jos. Lesar: Peter Pavel Vergerij Starejši.

Letnik 1918 obiluje zlasti življenjepisov umrlih pisateljev in udov. Dr. Mantuani je popisal delovanje prof. Alf. Müllnerja, dr. M. vit. Wretschka, dr. Evg. Lampeta, Jan. Mervca, Karla Zotmana, prof. Fr. Rebola, prelata Jan. Flisa; Albin Seliškar: prirodopisca Jos. Stussinerja, dr. J. Šlebinger dr. Karla Kovača, Jos. Konst. Jirečka, Antona Trstenjaka, V. Steska M. Stanislavo Skvarča, P. Vincencij Kunstelj slavista P. Stanka Škrabca, Iv. Vrhovnik Frana Podkrajška, dr. Gvido Sajovic Kajetana Stranetzkega. — Nove knjige zgodov. vsebine ocenjujeta dr. Mantuani in dr. Debevec, dr. J. Šlebinger pa podaja bibliografijo za l. 1917 in 1918.

Tudi prirodopisni del obsega več razprav. Ferd. Seidl poroča (43—60) o zemeljskem potresu pri Brežicah in Krški vasi dne 29. jan. 1917; dr. Fr. Heritsch o okameninah iz gornjega karbona na Javorniku in Jesenicah (60—67); dr. J. Ponebšek nadaljuje svojo razpravo o naših ujedah (67—84, 158—176), popisuječ rjavega lunja, pepelastega splinca, lunja beloritca in dolgorepca; Seidl-Teppner razpravljata o diluvijskem jezeru pri Prečni na Dolenjskem; dr. Gv. Sajovic objavlja zapiske iz ptičjega življenja na Kranjskem v l. 1917—1918 in popisuje skalni podor v Kokrski dolini l. 1917.; Ljudevit Kuščer slika Frana Erjavca kot jamarja ali preiskovalca podzemeljskih jam ter prinaša donesek k jamski favni. O prirodopisnem slovstvu poročata dr. Jos. Mantuani in Anton Melik. — Vestnik nam sporoča o notranjem gibanju Muz. društva, ki bo z letom 1919. spremenilo ime v »Muzejsko društvo za Slovenijo« in društveno glasilo v »Glasnik Muz. dr. za Slovenijo«.

V. S.

Dr. R. N a c h t i g a l l: **Južno-slovansko-italijansko sporno vprašanje.** Izdala in založila Omladina. 1919. Str. 19.

Nasproti zgodovinarjem, ki trdijo, »da so Slovani izpodrinili romansko prebivalstvo ob Adriji, ki se je

vzdržalo le v nekaterih mestih« (dr. Gruden, Zgod. slov. nar. I, 16), dokazuje dr. Nachtigall, da ta trditev ni resnična (1). V Dalmaciji so bivali Iliri, a stara romanizacija prvotno ilirskih mest nima zveze z Italijani. Tu opazujemo še popolnoma svojevrstne, samostojne romanske jezike ali elemente, pa si jih more Italija prav tako malo svojiti kakor Francoze, Špance in Portugize (2). Italijani so se pričeli šele pozneje priseljevati. V Dalmaciji so se priselili prvi Benečani šele ok. l. 1000. Isto velja o Istri, kjer prebivajo Italijani le v mestih ob morski obali in se le umetno množe s priseljevanjem iz Italije. Trst so Benečani prvič napadli šele l. 1202. Vojne in kužne bolezni so razredčile prebivalstvo zahodne Istre tako, da so bili Benečani prisiljeni naseliti celò Hrvate iz pazinske okolice, iz Dalmacije, Bosne in Hercegovine (14). L. 1750. so se istrski Slovani pritožili, kako se Lahji naseljujejo na njihovi zemlji. Kakor v Dalmaciji, so Italijani tudi v Istri tuj priseljen narodni element, Slovani pa prvotno ljudstvo (15). Po etnografskem načelu, da daje kakemu teritoriju njegov narodni znak le stalno naseljeno z zemljo zvezano in zemljo obdelujoče kmetiško ljudstvo, je Istra vseskozi hrvatskoslovenska. Za Goriško govori že ime Gorica. Zahodna slovensko-romanska meja se jezikovno pravzaprav nikjer ne dotika pravih Italijanov, temveč le retoromanskih Furlanov (16). Rezijani bi se pa morali že iz znanstvenih razlogov priklopiti južnoslovenskemu narodu, ker je malokateri dialekt dosegel toliko slavo v znanstvenem svetu kakor rezijanščina, katere preiskovalec je zlasti bil J. Baudouin de Courtenay (17). Razprava torej kaže: 1. da Slovenci niso nikdar mejašili na prave Italijane, temveč le na Retoromane; 2. da se njih meja proti Italiji od časov priselitve ni več bistveno spremenila; 3. da so sedanji Italijani na slovenskohrvatskem ozemlju poznejši priseljenci (18).

V. S.

F r a n E r j a v e c: **Naša Istra.** V Ljubljani, 1919. Tiskala in založila Zvezna tiskarna. Str. 20.

Ko sega po Istri grabežljiva roka italijanskega imperijalizma, se zavedamo, da tvori Istra s Trstom in Gorico vred vogelni kamen naše nove države; sedaj spoznavamo, da je Istra ud našega telesa in da so Istrani kri naše krvi in oni del našega naroda, ki je ohranil našo besedo kljub trdemu boju z nerodovitno zemljo in z nasilnimi tujimi izkoriščevalci (str. 1). Pisatelj Naše Istre nas vodi po tužni Istri, nam razkazuje siromašne njive med kraškimi kamenjem, zidane, neometane enonadstropne hiše brez kleti; govori o kmetijah in poljedelstvu in razlaga, zakaj hodijo moški v Ameriko in drugam. Kako bi mogla kamenita zemlja prerediti vse prebivalstvo? Delo na tem kršnem svetu je težko, znojno; gozdov je malo, izsekavanje neprevidno, živinoreja malo razvita; najbolje uspeva ovčjereja. Ribištvo bi nosilo še največ dobička, ko bi bilo organizirano. Ceste so zanemarjene. Vlada se ni menila za tiho in mirno ljudstvo. Trgovino je skoro vso prevzel Italijan. Zadnja leta se je pričelo tudi Istrijanom svitati. Pot k napredku jim je pokazal dr. Janez Ev. Krek. Nastajale so rajfajznovke, zadruge, kmetijska društva in druge gospodarske organizacije. Vse to pa je šele skromen začetek. Narodnostni problem in vsi drugi temu sorodni problemi so le vprašanje gospodarske osamosvojitve (10). Slovenski del

Istre je naprednejši od hrvatskega dela. Obrti skoro ni. Premogovnik je v Krapnju pri Labinu. V Istri je mnogo bavksita in marmorja, ki se pa le malo izrabljata. Tujski promet raste. Tretjina prebivalstva (po mestih) je laška, dve tretjini sta slovenski ali hrvatski. Vsled laškega vpliva je le malo šol. Rodoljubje krepko delujejo, da bi se v tem oziru stanje izboljšalo. — Tak je pogled na Istro, ki jo nam hočejo Italijani iztrgati; pisatelj pa pravi (20): »Od pamtiveka je bila naša ta tužna, a sveta, z znojem prepojena istrska zemlja; naše to lepo sinje morje in naše mora ostati na veke.« Da bi se ta želja obistinila!

V. S.

Albert Sič: **Narodne vezenine na Kranjskem.** I. in II. del. V Ljubljani, Kleinmayr & Bamberg, 1918.

Človeku, ki ljubi v resnici svoj narod in mu želi napredka in podviga v vsakem oziru, ki misli kulturno

Je-li to res naše? Saj so nam pripovedovali in zabičali, da je vse nemškega izvora, kar imamo. Res, tako so nas učili; pa ni treba verjeti vsega, kar se govori, tudi tedaj ne, ako se to celó natisne. Kar podaja prof. Sič, to je naše; dokaze podamo na drugem mestu.

Zbirka nudi dosedaj dva dela: 1. Gorenjske vezenine. Ta del obsega uvod in 17 listov s 121 vzorci. 2. Belokranjske vezenine; ta del vsebuje poleg uvoda 14 listov s 122 vzorci. — Vsi se ločijo po motivih, po slogu in po tehniki ter so izvedeni v barvah. Avtor se je držal ljudskega čuta, ki pozna za vezenje na perilu samo tri barve: rdečo, modro in črno. To se da podpreti dokumentarično in zasledovati najmanj 400 let nazaj. In že to samobrzanje kaže, da je delo izvršil strokovnjak. Še bolj pa posameznosti. Sič je imel pred očmi dvojen smoter: poučiti svoje rojake, kaj je res narodno, in omogočiti posnemanje ter

uporabo starih načel v novem praktičnem življenju. Zato je opremil te vzorce z enotno razstavno mrežo, ki znači osnutek in votek podlage, na katero se veže; natisnjena je z modro barvo. Prvi del kaže širšo (2 mm), drugi ožjo (1 mm) mrežo. Ornament je izveden dosledno z rdečo ali pa z modro bojo, tako da je videti na prvi pogled, kako da je zasnovan in stiliziran, kako so urejeni vbodi. Da pokaže, kako učinkava ornament na perilu, je podal Sič v uvodu tudi nekaj celih kosov po fotografiranih snimkih; v prvem delu 1 prevlako za blazine, 1 prtič in 1 oplečnik; v drugem 1 otirač, 1 namizni prt in 1 oplečnik.

Zgodovinsko plat obrazloži uvod, ob kratkem, v lahko umljivo besedi. Pové

in se trudi zreti v bodočnost, preseda dnevno kričanje in zloraba sugestivne besede »narodno«, ko vidi, kdo da se je poslužuje ponajveč in »deluje« z njeno pomočjo — ne za narod sevé, ne za njegovo kulturo in blagostanje, ampak navadno le zato, da obrača pozornost nase. Zato živimo pri nas psevdonarodno življenje: v teoriji, obhodih, plesih, veselicah in teatralnih prireditvah. Večina ne čuti narodno v tem pomenu, da bi jo prepajalo to mišljenje res do dna srca in duše, ampak je navadno le na koncu jezika in na vnani plat obleke. Zato jemljemo tudi slovstvene proizvode, ki nosijo ostentativno na čelu pečat »narodno« — z neko rezervo v roke, v bojazni, da se nam vsiljuje spet kak nov »strokovnjak-vpijat«.

Pri publikaciji prof. Siča se pa tega ni bati, hvala Bogu! Njegove »Narodne vezenine na Kranjskem« so zares pošteno in strokovnjaško narodno delo — in to nas prijetno presenetli. Mož se je poprijel dela v najhujših odnošajih; ko so nas najbolj potiskali k tlem, ko so nam odrekli pravico do golega življenja, — kam še do narodnega obstanka! — takrat je začel objavljati naša narodno-kulturna dokazila. Narodna?

nam, odkodi izvirajo rastlinske, živalske, geometrične in umišljene konfiguracije, omenja stik z življenskimi pojavi, kaže, kako so se preobrazevale in v kaki obliki da so se ustale. Prav tako tolmači tudi tehniko in tipična imena posameznih elementov.

To delo je dovršil prof. Sič brez vzorcev, na katere bi se bil mogel nasloniti. Ustvaril je možnost, da pokaže naš narod vsemu kulturnemu svetu bogastvo in svojstvo lastnega čuta in pojmovanja ornamentalnih oblik; nihče ne bode mogel odslej dalje zamolčavati našega kulturnega dela v preteklih dobah. Vsak narodopisec bo moral priznati, da so ti ornamenti star zaklad, ne pa šele sedaj zanešen med Slovence; Sič nam je odprl s tem delom nova vrata v zbor kulturnih narodov, s katerimi se moremo kosati tudi na tem polju. A ne le to. Začrtal je svojim sodobnikom tudi praktično pot, po kateri jim bo mogoče dospeti do pomlajenja in negovanja narodne umetnosti. »Naša dolžnost pa je, da dvignemo te zaklade in z njimi poživimo ljubezen do nekdanje narodne umetnosti. To zahteva od nas čut spoštovanja do naših trudoljubivih prednic in ljubezen do našega naroda in naše kulture!«